
بسم الله الرحمن الرحيم

دانشکده الهیات ومعارف اسلامی

گروه فقه شافعی

مباحث اصول فقه (۲)

هفته دوم

استاد : دکتر مصطفی ذوالفقار طلب

دستیار: فردین قمری

جلسه دوم
اولین دلیل اجمالی : قرآن

- مقدمه : در منابع اصولی قدیم ومعاصر در بخش دلیل اجمالی اول یعنی قرآن ، مباحثی ورود پیدا کرده است که به طور مستقیم با قواعد اصولی مرتبط نیست. از جمله : مکی ومدنی بودن قرآن ، خصایص قرآن ، وجوه اعجاز قرآن ، چگونگی نزول قرآن (دفعی وتدریجی) ، تدوین مصحف قرآن جایگاه این مباحث در علوم قرآن است نه علم اصول فقه.
- اصولا مباحث اصولی مورد بحث در کتاب الله ، روشهای استنباط احکام ویا قواعد دستیابی به احکام درآن است

۱- تعریف قرآن : «الکتاب المنزل علی رسول الله محمد {صلی الله علیه وسلم} المکتوب فی المصاحف ، المنقول الینا عنه نقلا متواترا بلا شبهه.»
کتاب فرو آمده بر رسول خدا صلی الله علیه وسلم به طور مکتوب در مصاحف که از روی تواتر وبدون شبهه به ما انتقال یافته است.

۲–احکام قرآن کریم (مباحث موجود در قرآن کریم)

احکام وابسته به عقیده (مباحث کلام، ایمان به خدا ، ملائکه ، کتب ، رسل ، روزآخرت)

مباحث اخلاقی

مباحث فقهی (عبادات ، معاملات، مناکحات، جنایات، و سیاسات)

۳- نوع بیان احکام قرآن به لحاظ اجمال وتفصیل

مبادی وکلیات دین (شوری ، عدالت ، توازن بین جریمه ومجازات ، تعاون در خیر، وفای به عهد ، حرمت مال دیگران، الضرورات تبیح المحظورات)

احکام تفصیلی (مقادیر ارث ، مقادیر حدود، چگونگی طلاق وعدد آن ، چگونگی لعان ومحرمات)

۴- قواعد دستیابی به احکام در قرآن (روشهای بیان احکام).

نکته : این نوع قواعد مختص نصوص قرآنی نیستند بلکه در احادیث نیز جاری هستند

قاعده ی اول : صیغه ها یا الفاظ بیانگر وجوب عبارتند از : « صیغه امر ، لفظ کتب ومشتقات آن ، بیان مجازات ترک فعل ، بیان اجر وثواب برای انجام آن که در صورت وجود قرینه ی صارفه ، حکم از وجوب به استحباب انصراف می یابد.»

قاعده ی دوم : صیغه ها یا الفاظ بیانگر حرمت عبارتند از :« صیغه نهی ، لفظ لعن ومشتقات آن ، بیان مجازات برای انجام فعل آن ، توصیف فعلی به رجس ، فسق یا عمل شیطان یا چارچایان که در صورت وجود قرینه صارفه ، حکم از تحریم به کراهت انصراف می یابد

قاعده ی سوم: لفظ احلال به اذن ، نفی حرج ، نفی جناح ومشتقات آن ، بیانگر اباحه است

قاعده چهارم : شان نزول آیات قرآنی ، بیانگر سیاق آیات است

نوع دلالت قرآن بر احکام :

نکته : قرآن به لحاظ سند قطعی الورود است

۱–قطعی الدلاله : در صورتی که لفظ دارای معنای واحدی باشد

۲– ظنی الدلاله : در صورتی که لفظ بیش از یک معنا داشته باشد